

Prof. dr hab. Józef Górniewicz

Uniwersytet Warmińsko – Mazurski w Olsztynie

Recenzja dorobku naukowego i dydaktyczno – organizacyjnego Pani dr Zofii Remiszewskiej ubiegającej się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Opinia przygotowana dla Rady Dyscypliny Pedagogika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Dane ogólne o kandydatce i Jej działalność organizacyjna

Pani dr Zofia Remiszewska w roku 1987 ukończyła studia pedagogiczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu. Przygotowała pracę magisterską pod kierunkiem dr Antoniny Sawickiej pt. „Zabawy tematyczne dzieci 5 – letnich jako odbicie wiedzy na temat różnych zawodów dorosłych”. Po studiach pracowała w Przedszkolu nr 31 w Opolu pełniąc tam wpieryw funkcję nauczyciela, a potem zastępcy dyrektora tej placówki. W roku 1991 została zatrudniona na etacie asystenta w Instytucie Studiów Edukacyjnych na Wydziale Historyczno – Pedagogicznym WSP w Opolu, w Zakładzie Teorii Wychowania.

W roku 2001 uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki na Wydziale Historyczno – Pedagogicznym WSP w Opolu. Przygotowała pod kierunkiem Pani Prof. dr hab. Teresy Borowskiej rozprawę naukową pt. „Szkoła wobec kryzysów egzystencjalnych młodzieży”. Recenzentami w przewodzie doktorskim byli Państwo Prof. prof. Józefa Brągiel i Ryszard Łukaszewicz. Aktualnie Habilitantka pracuje w Katedrze Teorii Wychowania i Pedagogiki Szkolnej Uniwersytetu Opolskiego na stanowisku starszego wykładowcy (adiunkta dydaktycznego).

Jak pisze w autoreferacie kandydatka do kolejnego stopnia naukowego Jej osiągnięcia organizacyjne obejmują dwa wielkie działania. Pierwsze związane jest z przygotowaniem ogólnopolskiej konferencji naukowej pt. „Pamięć – Historia – Tożsamość. Edukacja i polityka historyczna w procesie konstruowania narracji naszej wspólnoty”. Była członkinią zespołu organizacyjnego. Konferencję przygotowali pracownicy Katedry Teoretycznych Podstaw Edukacji i Wychowania Uniwersytetu Opolskiego. Debata odbyła się w dniach 14 – 15 czerwca 2018 roku. Dwa lata później uczestniczyła w pracach organizacyjnych konferencji, jako drugiego spotkania ludzi nauki. Była to kontynuacja programowa wcześniejszego zgromadzenia. Jednak ze względu na pandemię nie doszło do zebrania uczonych w salach wykładowych uczelni. A część referatów wygłoszono on – line. Tutaj także przydały się doświadczenia organizacyjne Habilitantki związane z zarządzaniem zespołami ludzkimi.

Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego posiada pewne doświadczenie w działalności w ramach wolontariatu. Przez niemal trzy dekady pracowała jako wolontariusz we Wrocławskiej Szkole Przyszłości Profesora Ryszarda Łukaszewicza, a od trzech lat działa w Fundacji Alternatywy Lepszej Edukacji.

Pani dr Zofia Remiszewska w roku 2009 otrzymała Nagrodę Rektora Uniwersytetu Opolskiego za działalność naukową.

Działalność dydaktyczna

Habilitantka jest doświadczonym nauczycielem akademickim. Rozpoczęła karierę zawodową od pracy z dziećmi przedszkolnymi. Przez cztery lata prowadziła grupy dziecięce osiągając coraz wyższy poziom zrozumienia potrzeb i możliwości edukacyjnych w placówkach przedszkolnych. Jako pracownik akademicki prowadziła zajęcia dydaktyczne na studiach dziennych i zaocznych. Najpierw realizowała program kształcenia z teorii wychowania, potem teoretycznych podstaw wychowania, następnie z etyki zawodu nauczyciela, norm i wartości etycznych w edukacji. Wykładała także zagadnienia z zakresu przemocy wobec dzieci i młodzieży, metodyki pracy z grupą, patologie społeczne, a na studiach nauczycielskich z zakresu innych dyscyplin wiedzy prowadziła przedmiot – etyka pedagogiczna.

Odbyte staże naukowe i rola promotora pomocniczego

Pani dr Zofia Remiszewska w autoreferacie wskazała najważniejsze osiągnięcia organizacyjno – naukowe związane z doskonaleniem swojego warsztatu badawczego i umiejętności dydaktycznych. Odebrała kilka staży zawodowych jako pracownik naukowy. Od 1996 roku, jeszcze przed doktoratem uczestniczyła corocznie w Letnich Szkołach Młodych Pedagogów. Wygłaszała tam referaty. Część z nich została opublikowana w materiałach pokonferencyjnych w „Zeszytach Naukowych Forum Młodych Pedagogów”. Działalność ustała w okresie pandemii Sars 2 - Covid 19. Bierze także udział w cyklicznych, organizowanych co trzy lata Ogólnopolskich Zjazdach Pedagogicznych. Po raz pierwszy uczestniczyła w takim spotkaniu ludzi świata nauki w roku 2004, a potem na każdym kolejnym zebraniu gremium pedagogicznego.

W latach 2016 – 2017 odbyła trzymiesięczny staż naukowy w Katedrze Teorii Wychowania na Uniwersytecie Łódzkim u Pana Prof. Bogusława Śliwerskiego i wśród pracowników Jego zespołu badawczego. W trakcie tego stażu Habilitantka przedłożyła swoje dociekania badawcze i doświadczenia z działalności Wrocławskiej Szkoły Przyszłości. Jest związana z tą instytucją od chwili rozpoczęcia pracy naukowej na uczelni opolskiej. Przygotowała kilka spotkań z doktorantami, także z zakresu metodologii badań społecznych, diagnozowania osiągnięć szkolnych gimnazjalistów, jak też upowszechniania dorobku naukowego za pośrednictwem mediów społecznościowych.

W październiku 2022 roku kandydatka do kolejnego stopnia odbyła staż naukowy na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu w Zakładzie Socjopedagogicznych Problemów Młodzieży działającego pod kierunkiem Pani Prof. dr hab. Agnieszki Cybal – Michalskiej. Drugim miejscem pobytu Habilitantki był Zakład Poradnictwa Społecznego. Kierownikiem tej placówki jest Pani Prof. dr hab. Magdalena Piorunek. W trakcie odbywania stażu studiowała literaturę specjalistyczną z instytucji zachodnich, poznawała nowe metody diagnozy pedagogicznej, prowadziła zajęcia dydaktyczne z kilku przedmiotów specjalistycznych realizowanych w środowisku pedagogów poznańskich, wygłosiła szereg odczytów na seminariach doktoranckich.

Jak pisze w swoim autoreferacie Pani dr Zofia Remiszewska niektóre Jej działania organizacyjne przyjmują kształt bardziej trwałych relacji ze środowiskiem naukowym pedagogów. Przynależą do kilku zespołów badawczych. Od roku 2016 cyklicznie, właściwie corocznie uczestniczy w pracach Ogólnopolskiego Seminarium Podoktorskiego w Katedrze Teorii Wychowania Uniwersytetu Łódzkiego. Od roku 2020 działa w ramach Zespołu Samokształceniowego, Samopomocowego Doktorów działając pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, a od roku 2022 związana jest z Zespołem Pedagogiki Młodzieży funkcjonującym również pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN.

Habilitantka uczestniczyła w roli promotora pomocniczego w jednym zamkniętym już przewodzie doktorskim. Promotorem głównym była Pani Prof. dr hab. Mirosława Nowak – Dziemianowicz. Sprawa zakończyła się w roku 2020 na Wydziale Nauk Stosowanych Akademii WSP w Dąbrowie Górniczej.

Działalność naukowo – badawcza – wykaz osiągnięć naukowych

W autoreferacie Habilitantka wskazała swoje najważniejsze osiągnięcia naukowe. W okresie po uzyskaniu stopnia doktora opublikowała dwie monografie autorskie, w tym rozprawę uznaną za dzieło podstawowe w postępowaniu habilitacyjnym z roku 2022 pt. „Gotowość młodzieży akademickiej do podejmowania zadań ponadosobistych”, opublikowaną w Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego w ramach Serii Studia i Monografie nr 621. Druga praca pt. „Kryzysy egzystencjalne młodzieży a edukacja szkolna” została wydana w tejże samej oficynie w roku 2007. Jest to udoskonalona wersja rozprawy doktorskiej.

Imponująca jest liczba artykułów pomieszczonych w monografiach wieloautorskich, gdzie każdy artykuł traktowany bywa jako rozdział książki mającej wielu autorów. Badaczka opublikowała 46 takich materiałów, często pokonferencyjnych. Z kolei 14 artykułów zamieściła w czasopismach naukowych znajdujących się na liście Ministra Edukacji i Nauki i to pism o wysokiej punktacji. Swoje prace umieściła bowiem w „Studiach z Teorii Wychowania”, w „Kulturze i Edukacji”, „Przeglądzie Badań Edukacyjnych”, Lubelskim Roczniku Pedagogicznym”, czy w „Problemach Opiekuńczo – Wychowawczych”.

Zainteresowania badawcze Habilitantki skupione są wokół trzech obszarów tematycznych. Jak sama pisze w swoim autoreferacie, prowadzi intensywne studia nad modelem Wrocławskiej

Szkoły Przyszłości kierowanej przez Pana Profesora Ryszarda Łukaszewicza. Ta współpraca trwa niemal od trzech dekad. Obszar długi obejmuje refleksję nad aksjologicznymi wymiarami postaw młodzieży. Autorka wskazuje tutaj na preferencje wartości, ich systemy, na poczucie sensu życia, na problematykę kryzysów egzystencjalnych. Te dwa pierwsze obszary aktywności badawczej były realizowane przede wszystkim w okresie przygotowywania rozprawy doktorskiej i kilka lat po zakończeniu przewodu. Natomiast obszar trzeci wymieniony w autoreferacie dotyczy kwestii aktywności prospołecznej młodzieży wyrażanej w zadaniach ponadosobistych. I ten właśnie zarys badawczy związany jest z problematyką podjętą w rozprawie habilitacyjnej.

Swój dorobek naukowy Habilitantka podzieliła według owych trzech zakresów badawczych. I tak do pierwszego kręgu myśli o Wrocławskiej Szkole Przyszłości zaliczyła 12 spośród swoich opracowań naukowych. Trzy artykuły z zakresu tej problematyki zostały opublikowane w czasopiśmie naukowych, a 9 jako rozdziały w monografiach wieloautorskich.

Drugi krąg zainteresowań poznawczych dotyczył zagadnień egzystencjalnych młodzieży, przeżywanych przez nią rozterek życiowych, systemów wartości moralnych, czy też kryzysu światopoglądowego. Tutaj autorka włączyła 15 swoich opracowań. Składają się nań monografia w istocie podoktorska opublikowana znacznie później niż doktorat, bo w roku 2007, 3 artykuły zamieszczone w czasopiśmie naukowych i 11 jako rozdziały w monografiach wieloautorskich.

Natomiast trzeci obszar badań związanych z przygotowaniem rozprawy habilitacyjnej i koncentrowaniem dorobku naukowego wokół zagadnień postaw młodzieży i jej zadań ponadosobistych ujęty został w 9 publikacjach naukowych, w tym monografii habilitacyjnej, trzech artykułach pomieszczonych w czasopiśmie naukowych oraz 5 rozdziałach w monografiach wieloautorskich.

Problematyka ujęta w wykazie jako powiązana z Wrocławską Szkołą Przyszłości dotyczyła zagadnień aksjologicznych, jak też polityki oświatowej Polski, edukacji alternatywnej, kształtowania wyobraźni dziecka, inwencji i inicjatywy dzieci w procesie edukacji, jak też poruszono kwestie animacji społeczno – kulturalnej w środowisku szkolnym.

Zagadnienia egzystencjalne młodzieży są pokłosiem zainteresowań badaczki i Jej wieloletniej współpracy z Panią Prof. dr hab. Teresą Borowską – opiekunem naukowym na początku kariery akademickiej Habilitantki. Pani dr Zofia Remiszewska opisała kwestie kryzysu moralnego, egzystencjalne rozterki ujawniane przez młodzież szkolną w jej twórczych wypowiedziach literackich, muzycznych, w współcześnie także w mediach społecznościowych. Dogłębniej analizowała skalę owych trudności, ich przyczyny cywilizacyjne, możliwości redukcji napięcia psychicznego w edukacji szkolnej i niecierpliwe poszukiwanie sensu bycia na Ziemi. Autorka tych prac opiera się na badaniach empirycznych. Wynika z nich obraz zagubienia współczesnych uczniów szkół średnich i studentów, ich funkcjonowanie w swoistej pustce aksjologicznej. Młodzi ludzie narzekają na brak perspektyw rozwojowych. Z badań wynika, że niekiedy wykraczają poza skalę ocen moralnych dotyczących zachowań ludzi. Antynomiczna kategoria: dobro i zło dzisiaj jest przełamywana przez rozcieńczające kompromisy aksjologiczne obecne w kulturze współczesnej, w polityce, także w sporcie i działaniach artystycznych. Nawet

sztuka nie była w stanie przeciwstawić się relatywizmowi moralnemu, a tym bardziej praktyczna edukacja w instytucjach szkolnych.

Problematyka podjęta w obszarze trzecim dotyczy przede wszystkim postaw moralnych współczesnej młodzieży, jej światopoglądu, ideowości, a przede wszystkim zadań ponadosobistych. Owe kwestie autorka ujmuje na tle szerszych kręgów społecznych. Bada znaczenie rodziny w kształtowaniu postaw altruistycznych młodzieży, kręgu rówieśniczego, kultury klasy szkolnej, atmosfery pracy szkoły jako instytucji społecznej, znaczenia nauczycieli w rozwijaniu potencjału twórczego uczniów jak też kształtowania potrzeby wspierania ludzi nie radzących sobie z trudnościami życia i przeżywanymi rozterkami codzienności. Pojawiają się też zagadnienia godności ludzkiej, kształtowania postawy honoru, patriotyzmu, ale również wynikające z nowych trendów rozwojowych cywilizacji Zachodniej, czyli stosunku młodzieży do mediów społecznościowych, nowych technologii informatycznych, cyfryzacji kolejnych obszarów życia społecznego, wykluczenia wielkich rzesz ludzi starszego pokolenia z aktywności w „cyber przestrzeni”, w rzeczywistości wirtualnej, w skomplikowanych grach komputerowych, cyber aktywności finansowej, w nowych mediach aktywizujących codzienne czynności ludzi. Młodzież znakomicie odnajduje się w tej cyfrowej rzeczywistości w przeciwieństwie do osób starszych. Rośnie dystans aksjologiczny i tworzą się dwie niemal alternatywne formy życia społecznego. Autorka porusza te problemy w swoich tekstach i przestrzega świat akademickiej pedagogiki przed ignorowaniem problemów zgłaszanych przez środowisko studenckie, seniorów należących do różnych organizacji tzw „Trzeciego Wieku”, a także obaw sygnalizowanych przez uczniów szkół ponadpodstawowych.

Pani dr Zofia Remiszewska wykazywała znaczącą aktywność w promowaniu wyników swoich badań na konferencjach naukowych. Uczestniczyła w 40 takich spotkaniach w roli referenta, a w 11 w roli organizatora i współorganizatora. Tam głosiła swoje poglądy naukowe w ramach obrad plenarnych z udziałem zaproszonych gości prezentujących najwyższy standard badań empirycznych i studiów teoretycznych. Spotkania ludzi nauki odbywały się praktycznie w każdym środowisku akademickim Polski, wszędzie tam, gdzie prowadzone są studia pedagogiczne i realizowane badania naukowe z tego obszaru działalności społecznej.

Dane naukometryczne kandydatki do stopnia doktora habilitowanego są następujące: Impact Factor – 0, liczba prac cytowanych w bazie Google Scholar (publish or Perish – 16, a Indeks Hirscha – 3.

Projekty badawcze i recenzowanie prac naukowych

Habilitantka złożyła do Narodowego Centrum Nauki dwa wnioski o finansowanie badań naukowych. Pierwszy z nich pt. „Edukacja a sfera publiczna. Młodzi wobec zadań ponadosobistych” został zgłoszony w ramach konkursu Opus 6, a drugi pt. „Znaczenie edukacji dla uczestnictwa w sferze publicznej. Młodzi – autonarracyjne drogi zadań ponadosobistych” do programu Opus 10.

Oba wnioski mimo pozytywnych recenzji nie zostały rekomendowane do finansowania. W obu tych propozycjach Pani dr Zofia Remiszewska występowała w roli kierownika projektu.

Na podstawie uzyskanych informacji można powiedzieć, że kandydatka do kolejnego stopnia naukowego nie posiada doświadczeń w zakresie organizacji zespołów badawczych i kierowania pracą ludzi realizujących badania empiryczne.

Habilitantka w autoreferacie wskazała, że uczestniczyła w pracach ekspertów recenzujących prace naukowe nadsyłane przez różnych autorów do „Rocznika Lubuskiego” (tom 47 z roku 2021) oraz w czasopiśmie „Parezja” w roku 2020. Nie podała jednak liczby wykonanych prac w tym zakresie.

Ocena rozprawy habilitacyjnej

Pani dr Zofia Remiszewska do oceny recenzentów w postępowaniu habilitacyjnym przedłożyła jako główne osiągnięcie badawcze tekst rozprawy pt. „Gotowość młodzieży akademickiej do podejmowania zadań ponadosobistych”. Książka została opublikowana w Wydawnictwie Uniwersytetu Opolskiego w roku 2022. Liczy ona 288 stron, a recenzentami wydawniczymi byli Panowie prof. prof. Ryszard Łukaszewicz i Krzysztof Rubacha.

Książka składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów merytorycznych, zakończenia, bibliografii oraz aneksu zawierającego spis tabel i rysunków. W rozdziale pierwszym autorka rozwija problematykę zadań ponadosobistych. Wychodzi od wydawało by się naturalnego przeciwstawienia podmiotowego „ja” i poczucia wspólnotowego „my”, analizuje sens zadań ponadjednostkowych, określa warunki do przyjmowania gotowości do podejmowania zadań ponadosobistych i za Wiesławem Łukaszewskim kreśli linie przyszłości, rozwoju osobowości, czyli wizje ponadosobiste i sprawcze. Analizuje rozwój twórczy człowieka i gotowość do zmieniania świata. Przywołuje także kategorię kapitału społecznego ujawniającego się w ludzkiej przedsiębiorczości oraz innowacyjności.

Treścią rozdziału drugiego jest zagadnienie społeczeństwa obywatelskiego. Autorka wnikliwie analizuje rolę sfery publicznej w rozwoju wspólnot ludzkich. Pisze o znaczeniu organizacji pozarządowych, czyli tak zwanego sektora trzeciego (obok państwowego i samorządowego) w działalności wzmacniającej potencjał społeczny danego środowiska lokalnego. Omawia kwestie konsumpcji, przyjmowania idei konsumeryzmu i postaw konsumpcyjnych w świecie współczesnym. Podejmuje próbę określenia istoty i zadań społeczeństwa obywatelskiego. Ta idea była niezwykle nośna poznawczo i ideologicznie na początku polskiej drogi w strukturach europejskich. Budowa społeczeństwa obywatelskiego, opartego na wiedzy była podstawowym hasłem ówczesnych władz politycznych, ale także popierana przez świat akademicki i środowisko nauczycielskie w kraju.

Kolejna część rozprawy poświęcona jest młodzieży jako kategorii badawczej. Autorka sytuuje swoje rozważania na tle refleksji uprawianej w formule postmodernistycznej. Zachwyca ją ideologia społeczna szeroko obecna w publicystyce naukowej Zygmunta Baumana, idee

postnowoczesnego społeczeństwa wiedzy szermowane przez środowisko humanistyczne w kraju. Jednak zasadnicza zawartość treściowa poświęcona jest młodzieży akademickiej. Habilitantka określa stadia rozwojowe młodego człowieka, jego przynależność do kręgów towarzyskich, dokonuje przeglądu badań nad młodzieżą akademicką. Przytacza szereg badań empirycznych różnych autorów zajmujących się profesjonalnie tą problematyką, podejmuje próbę skonstruowania modelu młodego człowieka żyjącego w Polsce w drugiej i trzeciej dekadzie XXI wieku, pozbawionego doświadczeń związanych z realnym socjalizmem, biedą i niedostatkiem, jakie towarzyszyły gospodarce i ideologii poprzedniego okresu w rozwoju kraju.

W rozdziale czwartym autorka rozprawy przedstawia zarys metodologiczny własnych badań nad postawami młodzieży akademickiej. Wskazuje na cel i przedmiot badań, określa problemy badawcze, hipotezy, zmienne i wskaźniki. Przedstawia teoretyczny model badawczy, szczegółowo analizuje zastosowaną metodę, techniki badawcze i wykorzystane w toku badań narzędzia związane z pomiarem różnych cech osobowości młodzieży akademickiej. Na końcu dokonuje charakterystyki badanej grupy. Nowością w tym rozdziale metodologicznym jest określenie kategorii wiedzy, jaką wynosi młody człowiek ze swego domu rodzinnego, ze szkoły i kręgów towarzyskich.

Autorka przyjęła model badań ilościowo – jakościowych. Dokonuje triangulacji danych pozyskiwanych z różnych źródeł.

W następnym rozdziale autorka analizuje wyniki swoich badań nad gotowością młodzieży akademickiej do podejmowania zadań ponadosobistych. Stosuje tutaj interesujące kategorie analityczne jak: badanie śladu pamięciowego z domu rodzinnego, śladu obrazu samego siebie, śladu pamięci edukacji szkolnej, nabytych kompetencji w toku nauki szkolnej i studiów akademickich. Wszystkie te elementy koreluje z gotowością młodych ludzi do podejmowania zadań ponadosobistych, a te są po prostu działaniami nakierowanymi na wspieranie innych, na ponoszenie pewnej ofiary z samego siebie darowanej bliźnim. Autorka szczegółowo omawia uzyskane wyniki badań psychometrycznych oraz tych z wykorzystaniem technik i narzędzi etnosocjologicznych dotyczących szczegółowych związków pomiędzy przyjętymi kategoriami analitycznymi.

Ostatni rozdział merytoryczny pracy jest próbą analizy jakościowej danych uzyskanych w wywiadzie narracyjnym. Badaczka szczegółowo opisuje zalety jak i niedoskonałości tej techniki badawczej. Nawiązuje do wspomnień wczesnego dzieciństwa badanych osób. Stara się wydobyć ślady pamięciowe dotyczące postaw prospołecznych. Uznaje, że dom rodzinny jest podstawowym czynnikiem rozwijającym wrażliwość moralną i emocjonalną dzieci. Osoby te w okresie dorosłości przejawiają postawy altruistyczne, wspierają ludzi wymagających jakiejś formy pomocy ze strony innych osób. Owe kwestie związane z uznaniem domu rodzinnego i wczesnego dzieciństwa jako podstawowego źródła podejmowania w przyszłości zadań ponadosobistych podejmuje w kontekście sytuacji materialnej rodziny, relacji zachodzących między rodzicami i rodzeństwem w tamtym okresie, przejawianych w rodzinie wartości tych, które wnieśli małżonkowie ze swoich domów rodzinnych i tych, które stanowią trwałe dorobek życia rodzinnego z udziałem dzieci i szerszej rodziny obu partnerów.

Autorka rozprawy podjęła również zagadnienie pamięci obrazu szkoły badanych studentów. U części z nich dostrzegła elementy wzmacniania poczucia własnej wartości, osobistej godności i tendencji do przyjmowania zadań ponadjednostkowych, ponadosobistych. Osoby mające poczucie własnej wartości, mocy sprawczej, duże zasoby możliwości wspierania ludzi osiągają wyjątkową satysfakcję z życia w takiej wspólnoty. Okazuje się zatem, że nie tyle idea budowania społeczeństwa opartego na wiedzy, obywatelskiego z hasłami pomocowymi, ile idea głoszona już od ponad 80 lat przez Ericha Fromma o konieczności budowy społeczeństwa zdrowego, humanistycznego ma znacznie bogatsze pokłady nadziei także dla polskiego społeczeństwa – ludzi żyjących w trzeciej dekadzie XXI wieku. Niepokoje codzienności trapiące obywateli krajów cywilizacji zachodniej są już codziennym doświadczeniem Polaków. Wszelkie przejawy biurokratycznego ładu i bezładu ujawniają się w pełni także dzisiaj, wszelkie wizje przyszłości oparte na idei racjonalności zostały podeptane przez praktyki polityczne i działania militarne różnych państw świata. Nie zadomowiła się na stałe ani powszechna zgoda, ani wspólny interes, zaś konflikty o coraz trudniej dostępne zasoby naturalne, niustanny rozwój wytwórczości i budowanie PKB opartego na intensywnym wykorzystywaniu natury i ludzi pracy niweczą wszelkie racjonalne i kompromisowe rozwiązania zgłaszane przez świat nauki i organizacje międzynarodowe korzystające w tych ustaleń badaczy różnych zjawisk przyrodniczych i kulturowych.

W zakończeniu autorka dokonuje podsumowania swoich refleksji nad źródłami przejawianej przez młodzież akademicką gotowości do podejmowania zadań ponadosobistych. I głosi gorzką refleksję, że przyszło nam żyć w czasach niepewności, niustannych zmian i przekształceń tego, co nas otacza. Nie ma żadnego środowiska intelektualnego, które dałoby młodzieży ale i ludziom dorosłym wskazówki jak mają żyć w tak zmiennej rzeczywistości. Ani filozofowie nie dają jakiejś znaczącej rady, bezradni okazują się psychologowie we wspieraniu zagubionych dusz ludzkich. Socjologowie tylko opisują świat i wcale go nie zmieniają. Także pedagogika nie zbudowała ani modelu nowego wychowania, ani nie zmieniła opresyjnej edukacji szkolnej. Cóż pozostało, może jednak tylko sztuka? Wówczas ziścił by się manifest pedagogiczny Herberta Reada z roku 1943, kiedy to angielski uczyony pisał swoje przełomowe dzieło w schronach przeciwnolotniczych usytuowanych w różnych miejscach Londynu. Niemieckie bomby nie zniszczyły miasta, ale duch wolności przejawiał się nie tyle w potędze techniki wojskowej, nauki i rozumu ludzkiego, ile w działaniach artystycznych, w dziełach sztuki i kształtowanej przez nie wrażliwości emocjonalnej oraz moralnej odbiorców.

Habilitantka w swojej rozprawie podsumowała wiele lat swoich badań nad młodzieżą, wyznawaną przez nich aksjologią, problemami egzystencjalnymi przeżywanymi przez młodych ludzi, nad ich rozterkami w sprawie przyszłej kariery zawodowej, nad określeniem własnego modelu życia rodzinnego, aktywności w świecie społecznym i w kulturze. Punktem wyjścia do snucia refleksji pedagogicznej był udział w pracach zespołu przygotowującego koncepcję organizacji Wrocławskiej Szkoły Przyszłości i spotkanie z liderem tej organizacji Profesorem Ryszardem Łukaszewiczem. Badaczka podążała śladami mistrza uczestnicząc w wielu konferencjach naukowych związanych z organizacją szkolnictwa, dydaktyki szkolnej, ale także z zakresu problematyki wychowania estetycznego, pedagogiki twórczości, czy pedagogiki emancypacyjnej. Wszędzie tam, gdzie następowało przełamywanie schematów myślenia o szkole jako instytucji totalnej, podlegającej kontroli państwa pojawiały się wysepki idei oporu,

alternatywnego myślenia o edukacji, nowe propozycje organizacji kształcenia i konstruowania modelu szkoły autorskiej.

Habilitationka systematycznie rozszerzała pole badawcze o nowe zagadnienia podejmowane niekiedy tylko marginalnie w kręgu osób zafascynowanych ideą szkoły przyszłości. Tutaj ważny okazał się głos Jej mistrzyni naukowej Pani Profesor Teresy Borowskiej i Jej zmagania z traumami życia, rozterkami moralnymi, dostrzeganiem w zachowaniach młodzieży nie tylko pierwiastków życia wzniosłego, ale także niepokojów codzienności. Okres przełomu cywilizacyjnego wyostrzył percepcję młodzieży na sprawy światopoglądowe, nowe idee społeczne, nowe formy działalności ekonomicznej, czy budowanie nowego ładu społecznego. Badaczka przeszła na nowe tory działalności naukowej. Swój kolejny awans w hierarchii akademickiej oparła na projekcie badawczym wywiedzionym z myśli psychologicznej Profesora Wiesława Łukaszewskiego i Jego teorii celów ponadosobistych człowieka. Na bazie tej koncepcji powstał interesujący projekt naukowy przedłożony w rozprawie habilitacyjnej.

Praca jest napisana w klasycznej formule występującej w naukach społecznych. Autorka dokonuje przeglądu badań nad podstawowymi kategoriami ujętymi w tytule rozprawy. Wskazuje źródła ideowe swojego projektu, przedkłada czytelnikom zarys teorii wiodącej zaproponowanej w psychologii humanistycznej, wskazuje na cele ponadosobiste, jakie sformułowali dotąd badacze tej problematyki, opisuje rozwój młodzieży jako kategorii badawczej w naukach społecznych i uwarunkowania owego rozwoju. Przedkłada istotę projektu badawczego, a potem poświęca dwa rozdziały swojej książki na przedstawienie wyników swoich badań i ich analizę. W części końcowej wyprowadza wnioski dla praktyki edukacyjnej.

Jest jednak kilka punktów spornych, wymagających dopełnienia w dyskusji naukowej. Pewne wątpliwości budzi rozdział metodologiczny i przedstawiony tam obraz sposobu gromadzenia materiału empirycznego. Razi wielość pytań badawczych i ich sformułowania (ss. 91-93). Zresztą główny problem pracy posiada taką formułę: „jak wychowawcze i edukacyjne zmienne powiązane są z gotowością młodych ludzi do podejmowania zadań ponadosobistych i które z nich rzutują na ową gotowość”? Jest to pomieszenie co najmniej kilku pytań szczegółowych. W środowisku empiryków z obszaru badań pedagogicznych do dzisiaj aktualny jest apel sformułowany przed niemal siedemdziesięciu laty przez Profesora Aleksandra Kamińskiego jako podstawowe zalecenie metodologiczne. Problem badawczy może posiadać formę pytającą wyłącznie jednozdaniową. Trzymam się tego stanowiska do dzisiaj. Jeszcze ciekawsza pod względem gramatycznym jest hipoteza badawcza, Brzmi ona następująco: „doświadczenia dzieciństwa, które są pochodną wychowania w rodzinie i edukacji szkolnej, prawdopodobnie mają istotny związek i rzutują na gotowość młodzieży do podejmowania zadań ponadosobistych” (s. 93). Brak tutaj elementów pomiaru zmiennych, a sformułowanie prawdopodobnie jest tautologią, bo stanowi samo w sobie istotę hipotezy naukowej. No bo po to badacz przyjmuje hipotezę, że określa prawdopodobną zależność między różnymi zmiennymi i nakreśla siłę związku między tymi elementami.

W ośmiu szczegółowych tabelach autorka pracy określa zmienne i zależności pomiędzy poszczególnymi elementami. A jest to na etapie konstruowania modelu badawczego. Owe zmienne uzyskają status poznawczy w części empirycznej. Tutaj są tylko ujęciem modelowym.

I kolejny problem metodologiczny związany tym razem z liczebnością próby badawczej. Badania były realizowane w latach 2015 – 2017 i objęły łącznie w grupie pierwszej 483 osoby – studentów różnych wydziałów Uniwersytetu Opolskiego. Najliczniejsza grupa składała się ze studentów pedagogiki. Natomiast w grupie drugiej było 15 osób. Ta pierwsza kohorta to osoby poddane badaniom w wersji kwantytatywnej, ta druga to studenci, z którymi prowadzono wywiad narracyjny jako istotny sposób pozyskania materiału do badań jakościowych. Po weryfikacji wszystkich danych uzyskanych na podstawie zastosowanych narzędzi badawczych ostatecznie do analizy materiału empirycznego wykorzystano informacje od 93 badanych – tabela 11 na stronie 119 (w tym 59 kobiet i 44 mężczyzn i to jest niezgodność liczbowa bo daje wynik 103). Ta kategoria badanych została określona mianem grupy deklaratywnej. Natomiast grupa zaangażowana ostatecznie liczyła 10 osób (w tym 8 kobiet i 2 mężczyzn).

Wyniki badań empirycznych są przeprowadzone zgodnie z regułami logicznymi obowiązującymi w naukach społecznych. Habilitantka pozyskała bogaty materiał analityczny i ujęła go w wielu zestawieniach, tabelach i rysunkach. Ale nie rozwiązała moich wątpliwości metodologicznych.

Wnioski z badań są prawidłowe i wyczerpujące. Autorka sytuuje swoje rozważania na gruncie pedagogiki postmodernistycznej i krytycznej. Przechodzi zatem od klarownej wizji szkoły przyszłości z początku swojej kariery akademickiej do dosyć mrocznego ujęcia współczesnego świata przez przedstawicieli filozofii i pedagogiki ponowoczesnej. Konkretnie zachowania i postawy moralne wypływające z głębokiego przeświadczenia badanych o swoich zasobach prospołecznych lokuje i uzasadnia z perspektywy idei postmodernistycznego świata. Zachwyca się tekstami Baumana, ale teorię zadań ponadosobistych wywodzi z psychologii kognitywnej, świata całkiem odmiennego.

Habilitantka długo gromadziła swoje wypowiedzi ujęte w artykułach naukowych i monografiach autorskich, aby uzyskać taki stan liczbowy, który pozwala na wystąpienie z wnioskiem o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego. Nie osiągnęła wszystkich parametrów na drodze awansu zawodowego. Jednak Jej zaangażowanie badawcze, dydaktyczne i organizacyjne w nauce zasługuje na uznanie.

Konkluzja

Pani dr Zofia Remiszewska posiada duże doświadczenie w roli nauczyciela akademickiego i badacza zjawisk i procesów społecznych. Przeszła znaczną ewolucję poglądów z zakresu pedagogiki. Od dydaktyki szczegółowej do pedagogiki postmodernistycznej. Ale owa tranzycja ma raczej posmak mody intelektualnej, aniżeli głębokiego zaangażowania ideowego. Habilitantka sytuuje swoje dociekania naukowe w obszarze teorii wychowania, bo też pracowała przez całe swoje życie akademickie wśród teoretyków wszelkich form edukacji. Stąd fascynacja i Wrocławską Szkołą Przyszłości i postmodernizmem bo oba te formaty intelektualne pojawiały się w dyskusjach naukowych na licznych konferencjach, w których brała udział.

Pani dr Zofia Remiszewska posiada duży dorobek naukowy w sensie ilościowym. Opublikowała dwie monografie (choć jedna na podstawie badań prowadzonych do przygotowania rozprawy doktorskiej), 46 artykułów jako części monografii wieloautorских i 14 artykułów w czasopiśmie naukowych. I te materiały oceniam najwyżej w Jej dorobku. Publikowała do „topowych” czasopiśmie pedagogicznych w Polsce. Zyskała akceptację recenzentów i rad wydawniczych tych piśm. Wygłosiła 40 referatów na konferencjach naukowych i przygotowała nadto 11 takich spotkań. Ale jeśli owe materiały potraktujemy w ujęciu statystycznym to okaże się, że w okresie 21 lat od uzyskania stopnia doktora publikowała ledwie trzy prace naukowe rocznie. Jest to dosyć skromny wymiar.

Nie posiada doświadczenia w kierowaniu zespołami ludzkimi, nie uzyskała grantów finansowanych ze środków przeznaczonych z budżetu państwa na działania naukowe. Zadziwia mnie brak wsparcia materialnego Jej projektów ze strony uczelni. Habilitantka nie wspomina o żadnym wewnętrznym projekcie naukowym zgłoszonym do finansowania przez odpowiednie organy uniwersyteckie.

Pani dr Zofia Remiszewska pełniła wiele różnych funkcji na swoim macierzystym wydziale. Prowadziła zajęcia dydaktyczne z zakresu teorii wychowania i teoretycznych podstaw wychowania, z zagadnień aksjologii pedagogicznej, etyki nauczycielskiej, metodyki wychowania w małych grupach rówieśniczych. Była wykładowcą i osobą przygotowującą i prowadzącą zajęcia seminaryjne, ćwiczeniowe i konserwatoria. Brała aktywny udział w roli promotora pomocniczego w jednym zakończonym pomyślnie przewodzie doktorskim.

No i rozprawa habilitacyjna jako podstawa nadania kolejnego stopnia naukowego. Oceniam ją pozytywnie pomimo dostrzeżeniu wielu mankamentów w części metodologicznej pracy.

Ostatecznie, na podstawie artykułu 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” (Dz. U. z roku 2018 poz. 1668) wnoszę do Rady Dyscypliny Pedagogika UAM w Poznaniu o nadanie Pani dr Zofii Remiszewskiej stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.